

eksperymental'noji roboty z temy «Formuvannya m'jakykh navychok (soft skills) majbutnikh kvalifikovanykh robitnykiv v osvittjomu seredovyshhi zakladu profesijnogi (profesijno-tekhnichnoji) osvity» 07.11.2024 r. / za nauk. red. profesora L. M. Sergejevoj. Chernivci, Vydavnychj dim «Bukrek», 50 s. URL: <https://surl.li/sfohnr>. [in Ukrainian]

3. Osadcha, K. P., Krasheninnik I. V. (2024). Formuvannia tsyfrovjkh navychok u zdobuvachiv profesiinoi osvity: zarubizhni osvittni praktyky. [Formation of digital skills in vocational education students: foreign educational practices]. Innovatsiina pedahohika. 2024. Vyp. 68. T. 2. S. 110–113. URL: <https://surl.li/wlkzxe>. [in Ukrainian]

4. Popadych, O. O., Popadych, B. T., Paniushchik, A. V. (2024). Vprovadzhenia ihrovoi diialnosti u pochatkovii shkoli: vyklyky ta perspektyvy. [Implementation of game activities in primary school: challenges and prospects]. Innovatsiina pedahohika. Vyp. 68. T. 1. S. 233–236. URL: <https://surl.li/licrmy>. [in Ukrainian]

5. Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Prentice Hall: New Jersey. [in English]

6. Csikszentmihalyi, M. (1990). Flow: The Psychology of Optimal Experience. New York: Harper and Row. [in English]

7. Kasyanov, D. V. (2024). Gamification in contemporary ukrainian research. Scientific Notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine, (2(30), 119–127. URL: <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2024-30-12>. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

МОЗГАЛЬОВ Андрій Анатолієвич – аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: інформаційні технології, гейміфікація, штучний інтелект.

БОРДЮК Андрій Олександрович – магістр Українського державного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: цифрові технології мобільна розробка інтернет речей імерсивні технології.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOZGALOV Andriy Anatolievich – graduate student of the Department of Innovative and Information Technologies in Education of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University.

Scientific interests: information technology, gamification, artificial intelligence.

BORDYUK Andrew Oleksandrovych – master degree Dragomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: digital technologies, mobile development, Internet of Things, immersive technologies.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.

УДК 378

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-340-349

ШЕВЕЛЬ Борис Олександрович –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3608-7980>
e-mail: borisgly@gmail.com

**СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

В умовах сучасних змін у сфері освіти, коли глобальні та технологічні трансформації постійно впливають на розвиток освітніх процесів, проблеми модернізації вищої освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечити її ефективність, повинні вирішуватися з урахуванням системного та компетентнісного підходів. Це означає, що необхідно здійснювати комплексний аналіз системи підготовки майбутніх педагогічних фахівців, враховуючи не лише знання та навички, але й здатність адаптуватися до нових умов та вирішувати практичні завдання в реальних ситуаціях. Такий підхід сприяє розвитку технологічної освітньої галузі, орієнтуючи її на конкретні потреби ринку праці та на забезпечення високого рівня професійної підготовки фахівців. Тому інтеграція системного і компетентнісного підходів є важливим кроком у забезпеченні конкурентоспроможності випускників та підвищенні якості освіти в сучасному освітньому середовищі.

У статті аналізуються основні аспекти застосування системного підходу до формування економічної компетентності майбутніх вчителів технологій у вітчизняних вищих навчальних закладах в умовах сучасних освітніх викликів. Проведено огляд наукових досліджень з цього питання, що дозволяє виявити особливості впровадження системного підходу в організацію освітнього процесу вищої освіти.

Системний підхід визначається як метод, спрямований на розкриття цілісності та взаємозв'язків педагогічних об'єктів, що дозволяє вивчати їх не лише окремо, а й у контексті взаємодії та розвитку. Це дає змогу розглядати різні елементи освітнього процесу як частини єдиної системи, що функціонує в постійному русі та зміні. Такий підхід акцентує увагу на тому, що компоненти системи набувають значення лише у своєму взаємозв'язку з іншими елементами, що забезпечує більш глибоке та всебічне розуміння педагогічних процесів.

Висновки, отримані в результаті проведеного дослідження, підтверджують важливість застосування системного підходу в освітній практиці. У статті також окреслені напрямки для подальших досліджень, які зосереджуються на поглибленому вивченні взаємозв'язків між компонентами освітніх систем та їхнього впливу на ефективність формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: вища освіта, системний підхід, формування економічної компетентності, підготовка майбутніх вчителів технологій.

SHEVEL Borys Oleksandrovych –

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Technological and Vocational Education
Hlukhiv National Pedagogical University named
after Oleksandr Dovzhenko

A SYSTEMATIC APPROACH TO THE FORMATION OF ECONOMIC COMPETENCE OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS

In the context of modern changes in the field of education, where global and technological transformations constantly influence the development of educational processes, the challenges of modernizing higher education and training highly qualified professionals capable of ensuring its effectiveness must be addressed through a systematic and competency-based approach. This means that a comprehensive analysis of the system for preparing future teaching professionals is necessary, taking into account not only knowledge and skills but also the ability to adapt to new conditions and solve practical problems in real situations. Such an approach contributes to the development of the technological education sector by aligning it with the specific needs of the labor market and ensuring a high level of professional training for specialists. Therefore, integrating a systematic and competency-based approach is a crucial step in enhancing graduates' competitiveness and improving the quality of education in the modern educational environment.

The article analyzes the key aspects of applying a systematic approach to the formation of economic competence in future technology teachers in domestic higher education institutions under the challenges of modern education. A review of scientific studies on this issue has been conducted, allowing for the identification of the specifics of implementing a systematic approach in the organization of the higher education process.

The systematic approach is defined as a method aimed at revealing the integrity and interconnections of pedagogical objects, allowing them to be studied not only separately but also in the context of interaction and development. This approach makes it possible to consider various elements of the educational process as parts of a unified system that functions in constant motion and change. It emphasizes that the components of the system acquire meaning only in their interrelation with other elements, ensuring a deeper and more comprehensive understanding of pedagogical processes.

The conclusions drawn from the study confirm the importance of applying the systematic approach in educational practice. The article also outlines directions for further research, focusing on an in-depth study of the interconnections between the components of educational systems and their impact on the effectiveness of forming economic competence in future technology teachers.

Key words: higher education, systematic approach, formation of economic competence, training of future technology teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проєвропейський напрям сучасної освіти, на який сьогодні орієнтується академічна спільнота України, рівень її доступності та якості обумовлюють постійне реформування освітньої галузі, складовою якої є економічна підготовка.

З огляду на це серед головних завдань розвитку освіти набувають пріоритету напрямки оновлення цілей і змісту освіти, засновані на компетентнісному та системному підходах, з урахуванням світового досвіду та принципів сталого розвитку.

Формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій є важливою складовою сучасної вищої педагогічної освіти, оскільки вона спрямована на підготовку педагога як конкурентоспроможного фахівця, здатного до ефективної творчої роботи в освітніх закладах (зокрема в загальній середній та позашкільній освіті). Авторське розуміння змісту цієї підготовки стало основою відповідної системи. Серед передумов її розробки були такі фактори, як потреба суспільства, зазначена в Національній стратегії сталого розвитку України, в особистостях, здатних до інноваційної діяльності та творчого мислення в процесі розв'язання професійних і життєвих завдань; утвердження, відповідно до Концепції нової української школи, нової ролі вчителя як модератора освітнього процесу, який здатний підтримувати розвиток творчого потенціалу учня і його здібностей до інноваційної діяльності з урахуванням індивідуального пізнавального рівня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість системного підходу в дослідженні педагогічних явищ була предметом вивчення таких науковців, як С. Архангельський, В. Беспалько,

М. Данилов, П. Каптерев, М. Красовицький, В. Лугай, А. Макаренко, Г. Нестеренко, Л. Новикова, М. Поташник, Е. Юдіна, С. Шацький та ін.

Метою статті є обґрунтувати застосування системного підходу до формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що «підхід» є на сьогодні широко уживаним поняттям, проте пояснення й обґрунтування його дається, як правило, у співвідношенні з відповідним контекстом (особистісно орієнтований, системний, проблемний та ін.).

Звернення до наукових джерел, у яких описуються ті чи інші педагогічні підходи, переконує, що поняття «підхід» використовується у різних контекстах: особистісний підхід, системний підхід, професійний підхід тощо.

Згідно з визначенням, наведеним у навчальному посібнику «Педагогіка вищої школи» під редакцією З. Курлянд, поняття «підхід» трактується як певна позиція, яка визначає дослідження, проєктування та організацію явищ чи процесів. Підхід залежить від основної ідеї, концепції чи принципу і зосереджений на кількох ключових категоріях. Наприклад, для системного підходу це категорія «система», для проблемного підходу – «проблема», а для компетентнісного підходу – «компетентність» [1, с. 450].

Розглянемо системний підхід як один з основних у формуванні економічної компетентності майбутніх фахівців.

Зокрема в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка визначаються «системний підхід» як напрям у спеціальній методології науки [2, с. 305]; у «Філософському словнику» В. Шинкарука системний підхід – один зі спеціальних способів наукового дослідження [3, с. 635].

Системний підхід у контексті нашого дослідження є підґрунтям для розгляду системи цілеспрямованого формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій в процесі фахової підготовки.

Системно-діяльнісний підхід – це методологічний напрям управління соціально-педагогічними системами, який передбачає наявність взаємопов'язаних і взаємозумовлених видів діяльності суб'єктів освітнього процесу (навчання, виховання, управління, розвиток, учіння тощо) [4].

Тривалий час поняття «педагогічна система» не включалося в концепції розвитку освіти. Як педагогічна система виступали й освітній процес, і засоби, і методи, і організаційні форми навчання. Нині в педагогічній літературі це досить поширене поняття.

При розробці дидактичної системи формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій в процесі фахової підготовки перш за все розглянемо поняття «система»

Аналізуючи визначення поняття «система», відзначаємо, що воно вибирає в себе такі поняття, як «сукупність», «зв'язок», «компонент». В Українському тлумачному словнику сукупність визначається як «неподільна єдність чого-небудь; загальна кількість, сума чогось» [2]. Оскільки система є єдністю, то існує чинник, що об'єднує всі її частини, тобто вони, певним чином зв'язані одна з одною, причому так, що утворюють єдине ціле. У цьому разі говорять про системотвірний чинник, який взаємодіє з кожним компонентом системи, а також передбачає взаємодію між компонентами системи.

Разом із тим, незважаючи на те, що поняттям «педагогічна система» сьогодні долається зовнішня безпредметність педагогічної науки, в більшості дисертаційних досліджень, присвячених проблемам підготовки фахівців, обґрунтування відповідної цьому процесу педагогічної системи ми не знаходимо. Без чіткого усвідомлення науковцями значення й сутності цього поняття, необхідності єдиного підходу до його проектування неможливо здійснити на належному рівні будь-якого педагогічного дослідження.

О. Коберник зазначає, що кожен компонент системи є породженням попереднього і підґрунтям для наступного [6].

В. Стрельников стверджує, що дидактична система має відповідати таким вимогам: індивідуалізації та диференціації, професіоналізації, поглибленій творчо-пошуковій роботі студента, комп'ютеризації, використанню різних форм, методів і засобів активізації освітньої діяльності [7, с. 12]. Він включив до її складу такі основні компоненти: мета, зміст, технології, засоби навчання; методи контролю й корекції результатів навчання та діяльність викладання; діяльність навчання; форми і технології організації викладання і навчання; дидактичні принципи й умови; освітнє середовище [8].

Остапчук О. Є. підкреслює, що аксіоматичним фундаментом дослідження педагогічних систем як об'єктів проектування і управління є підходи до розуміння освіти, що існують у соціології,

педагогії, кібернетиці та інших науках: системний, діяльнісний, суб'єктний, синергетичний [9, с. 17].

Отже, поняття «система» у нашій роботі ми тлумачимо як множину впорядкованих елементів, які мають тісний зв'язок один з одним, утворюючи цілісну єдність.

Завдання полягає в пошуку оптимальної структури педагогічної системи, яка б дозволила максимально наблизити результати освітньої діяльності до очікувань роботодавців і звичних для них процедур оцінювання фахівця шляхом інтеграції різних підходів до її проектування.

Педагогічна система як соціальна і штучно організована система, відповідно до системного підходу, формує освітній простір згідно з певною моделлю, яка визначає типи взаємозв'язків, очікувані результати, перспективи та механізми її розвитку.

Дотримання цього підходу є твердо детермінованим, тому природні зміни соціального середовища не враховуються як слід, а отже, не можуть повною мірою впливати на майбутнє педагогічних систем, що є принципово важливим за інноваційним розвитком освіти. Тому оптимізація структури педагогічних систем і процес її проектування вимагають нових концепцій і підходів.

Реалізація системного підходу в педагогічних дослідженнях потребує дотримання низки умов, серед яких: 1) визначення всіх складових елементів досліджуваного педагогічного процесу чи явища. Основними елементами педагогічної системи є: а) цілі педагогічної діяльності; б) студенти, які виступають суб'єктами й об'єктами навчального процесу; в) викладачі та інші учасники педагогічного процесу; г) зміст педагогічного процесу; д) педагогічні технології; е) результати педагогічної діяльності; 2) вивчення зв'язків, залежностей кожного елемента від усіх інших і на цій основі виявлення основних елементів із провідними зв'язками й відношеннями; 3) побудови моделі, що характеризується трьома параметрами: організованістю, цілісністю й ієрархічністю; 4) розкриття залежності означеної системи від зовнішніх умов, оскільки тільки в такому разі система функціонуватиме; 5) опису конкретного елемента в нерозривному зв'язку з усією системою, з описом його загальних і специфічних функцій усередині єдиного цілого; 6) визначення, що властивості досліджуваного процесу, явища базуються не тільки на підсумуванні характеристик його елементів, а й на особливостях системи загалом, самої структури системи [10, с. 34].

Педагогічна система може функціонувати лише за наявності чітко визначеної мети. У межах педагогічних систем мета утворює ієрархічну структуру: загальна мета функціонування системи; мета, що визначає її діяльність на різних рівнях; а також мета педагогічного процесу в його елементарних формах.

Мета опанування економічною компетентністю, разом зі змістом, методами навчання, засобами й організаційними формами, виступає компонентом системи формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій. У

межах цієї системи між компонентами існують внутрішні зв'язки. Поняття «зв'язок» відображає залежність: зміна однієї властивості системи неминуче викликає зміни інших. Зв'язки також свідчать про взаємний вплив елементів і залежність їхнього розвитку від взаємодії.

Авторська концепція формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій базується на двокомпонентній системі підготовки. Перший компонент (навчальний) пов'язаний з організованою освітньою діяльністю студентів, що забезпечує розвиток їх економічної компетентності. Цей компонент охоплює набуття теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для розуміння економічних процесів та їх застосування в професійній діяльності.

Другий компонент (професійний) передбачає квазіпрофесійну діяльність майбутнього вчителя технологій, де він виступає як організатор формування економічної компетентності у своїх учнів. Це включає вміння навчати учнів основам економічної грамотності, сприяти розвитку економічного мислення та застосуванню економічних принципів у реальному житті.

Авторський підхід враховує необхідність безперервної системи економічної підготовки майбутнього вчителя технологій. Для її ефективної реалізації важливо врахувати всі необхідні аспекти, які забезпечують постійне вдосконалення економічної підготовки у процесі професійної діяльності:

1. Оновлення та розробка освітніх програм, навчальних планів, програм дисциплін і навчально-методичних матеріалів, які повинні враховувати економічну складову професійної діяльності майбутнього вчителя технологій. Ця модернізація спрямована на підвищення конкурентоспроможності вчителя, його здатності до творчої педагогічної роботи. Реалізація цього етапу передбачає включення в освітні програми результатів навчання, що відображають різні аспекти економічної підготовки вчителя технологій, введення в навчальні плани спеціальних дисциплін з економічної підготовки, а також акцентовану підготовку в рамках базових економічних дисциплін. Це включатиме вивчення питань, пов'язаних з економічною діяльністю вчителя та організаційно-методичними аспектами залучення учнів до інноваційного пошуку.

2. Формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій має включати три рівні підготовки: 1) теоретичну підготовку студентів, яка включає вивчення основ економіки та економічної діяльності, основ охорони інтелектуальної власності, методів і прийомів активізації економічної діяльності учнів (перший рівень); 2) розвиток практичних умінь і досвіду майбутніх учителів технологій щодо здійснення економічної діяльності під час навчання (другий рівень); 3) формування особистого досвіду студентів роботи з учнями, спрямованого на організацію їхнього економічного пошуку в освітньому процесі (третій рівень). Впровадження таких рівнів у систему підготовки майбутніх учителів забезпечить комплексність і

послідовність формування економічної компетентності.

3. Освітнє середовище повинно надавати можливість для квазіпрофесійної діяльності майбутніх учителів технологій. Це умовою забезпечується наближення організації освітнього процесу до реальних форм професійної діяльності студентів. Внаслідок цього відбувається імітація тих елементів діяльності, які майбутні вчителі технологій виконуватимуть у своїй практиці. Таке наближення сприятиме цілеспрямованому формуванню складових економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, допоможе швидше адаптуватися до ролі вчителя, позитивно вплине на розвиток їхньої особистості та забезпечить професійну готовність.

5. Залучення студентів до інноваційного пошуку під час аудиторної та позааудиторної роботи є важливим елементом їхньої економічної підготовки. Для цього необхідно впроваджувати в освітній процес різноманітні форми, методи та засоби навчання, які сприяють розвитку практичних навичок і досвіду в сфері економічної діяльності. Це включає використання інтерактивних методик, кейс-стаді, проектною діяльності, а також цифрових технологій, які допомагають здобувачам освіти набувати реального досвіду економічного аналізу та управління. Такі підходи створюють умови для активної участі студентів у розв'язанні реальних економічних проблем, формуючи їхню здатність до інноваційного пошуку та адаптації до змін в економічному середовищі. Завдяки цьому майбутні вчителі технологій отримують можливість практично застосовувати свої знання та навички, що сприяє розвитку їхньої економічної компетентності та готовності до професійної діяльності.

6. Збільшення частки самостійної роботи студентів в освітньому процесі є важливим кроком до розвитку їхніх професійних навичок і економічної компетентності. Це можна досягти шляхом залучення студентів до науково-дослідної діяльності, спрямованої на створення та впровадження інноваційних освітніх продуктів, орієнтованих на економічні аспекти. Самостійна робота дозволяє студентам не тільки поглиблювати знання, але й розвивати індивідуальний стиль діяльності, що є важливим для майбутнього вчителя, адже це сприяє створенню авторських технологій навчання, що відповідають потребам сучасного освітнього середовища.

Серед ефективних форм освітньої діяльності, що сприяють розвитку самостійності студентів, варто відзначити: науково-дослідну роботу в проблемних групах та наукових гуртках, які організовуються на базі кафедр або навчально-наукових лабораторій; підготовку та участь у творчих конкурсах, таких як олімпіади й турніри, з фізико-технічних або економічних дисциплін; виконання індивідуальних завдань та курсових робіт, що сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку аналітичних навичок; а також участь у науково-дослідних проектах кафедр, що дозволяє студентам працювати над реальними завданнями та дослідженнями. Такі форми роботи допомагають

студентам не тільки вдосконалити свої теоретичні знання, а й отримати практичний досвід, необхідний для їхнього професійного становлення як майбутніх педагогів.

7. Залучення майбутніх учителів технологій до керівництва науково-дослідною роботою учнів під час їхньої підготовки до участі в всеукраїнських та міжнародних конкурсах є важливим етапом у розвитку професійних навичок майбутніх педагогів. Така участь дозволяє студентам отримати неоціненний досвід в організації економічної діяльності учнів, що є ключовим для формування їхньої економічної компетентності. Завдяки цьому майбутні вчителі вчать не лише передавати знання, але й допомагати учням розвивати економічне мислення, організовувати пошукову діяльність і приймати практичні рішення, що сприяють досягненню високих результатів.

Організувати таку діяльність можна в різних освітніх закладах. Одним з основних етапів є проходження студентами педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти, де вони безпосередньо керують науково-дослідними проектами учнів. Крім того, ефективно проводити науково-дослідну роботу можна в закладах позашкільної освіти, де створюються гуртки та інші спеціалізовані освітні групи, а також в навчально-наукових лабораторіях вищих навчальних закладів під час гурткових занять. У цих умовах студенти мають можливість втілювати свої ідеї в реальні проекти, що сприяє їхньому професійному росту і підготовці до роботи в умовах сучасної освіти. Це допоможе не лише розвивати практичні навички управління економічною діяльністю, а й поглиблювати знання в галузі економіки та технологій.

Системотвірним компонентом системи є ціль освітньої діяльності. Вона поєднує діяльність педагога і студента в педагогічному процесі та впливає на них безпосередньо. Від неї залежать зміст і технологія навчання. Вона визначає наповнення освітнього середовища, яке своєю чергою перебуває у взаємодії з майбутньою діяльністю. Ціль навчання є своєрідним «фокусом» системи через який безпосередньо «проходить» освітній процес, його зовнішня і внутрішня частини, спрямовані на особистість та індивідуальність здобувача освіти.

На нашу думку, такий варіант візуалізації педагогічної системи дає можливість більш чіткої уяви взаємодії, взаємозалежності всіх без винятку компонентів системи, а головне, їх взаємо-проникнення. Це дозволить зрозуміти кожному досліднику і викладачу практику, що зміна стану окремого компонента системи викликає відповідні зміни інших її складових і тому не може розглядатись ізольовано.

Упровадження зазначеної системи передбачає розробку комплексу методичного забезпечення, яке збільшить показник ефективності формування діяльнісних та когнітивних компонентів економічної компетентності здобувачів за різними формами підготовки (стаціонарна, заочна, дистанційна).

Елементи системи об'єднані загальною метою функціонування (особливості та характер їх взаємодії один із одним і з довкіллям) та єдністю

управління (створюють внутрішню структуру та ієрархію цієї системи).

Комплексне впровадження в освітній процес всіх компонентів розробленої дидактичної системи дасть можливість формувати економічну компетентності майбутніх вчителів технологій та може бути апробована у процесі професійної підготовки фахівців технологічної освітньої галузі.

Одна з ключових характеристик системно-діяльнісного підходу у формуванні економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій полягає в його можливості реалізації безпосередньо під час аудиторних занять. Так, на етапі актуалізації знань створюється проблемна ситуація, що передбачає кілька варіантів вирішення проблеми, що стимулює критичне мислення студентів. На етапах постановки навчального завдання та подання нових матеріалів здійснюється пошук, аналіз і структуризація отриманої інформації, що дозволяє глибше освоїти тему. Етап включення нових знань та повторення раніше вивченого матеріалу сприяє ліквідації прогалин у знаннях студентів та коригуванню їхніх помилок, що знижує ймовірність повторення подібних помилок у майбутньому. Окремої уваги заслуговує етап узагальнення отриманих знань та рефлексії освітньої діяльності, де використання такого методу, як кластер, сприяє поєднанню аналітичних і творчих здібностей студентів, забезпечуючи ефективне засвоєння матеріалу та його практичне застосування.

До складових системи варто додати як здобувачів освіти, так і викладачів. Якщо розглядати процес формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій як цілісну систему, то її основою є активна взаємодія викладача і студента. Це сприяє розвитку теоретичних знань, практичних навичок, досвіду, ставлень і особистісних якостей студента, які необхідні для здійснення пошукової та евристичної діяльності. Важливою частиною цього процесу є здатність студента самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників освітнього процесу та приймати рішення, що лежать в основі його самостійної та самоосвітньої пізнавальної діяльності як майбутнього вчителя. У ході взаємодії викладача і студента, а також з іншими елементами системи, виявляється єдність усіх частин системи, спрямована на досягнення інтеграційної якості цієї системи в цілому.

Для визначення рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій пропонується використовувати анкетування та тестування студентів. Реалізація індивідуальної стратегії навчання для кожного студента може бути досягнута через впровадження модульної освітньої діяльності та застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Ці інструменти створюють сприятливе середовище для реалізації новітніх особистісно орієнтованих педагогічних технологій, що ґрунтуються на методах навчання та виховання, які відповідають індивідуальним можливостям кожного студента.

Запропонована система також надає необхідні уявлення про стратегію професійної підготовки фахівця:

- містить у стислій формі всю інформацію про структуру професійної підготовки та характер взаємозв'язку навчальних предметів у цій системі;
- слугує основою для прогнозування педагогічно обґрунтованих інструментів, спрямованих на формування економічної компетентності та реалізацію її проектування;
- дозволяє визначити етапи підготовки та встановити дидактичні умови для її реалізації на кожному етапі;
- включає засоби діагностики і моніторингу рівня економічної компетентності, які можуть бути використані для оцінки та прогнозування якості підготовки майбутнього вчителя до економічної підготовки учнів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, системний підхід є основним загальнонауковим підходом, який ґрунтується на дослідженні об'єктів як частин системи. Основними принципами цього підходу є структурність, цілісність, ієрархічність, взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх факторів, а також множинність. Ефективність системного підходу визначається такими характеристиками, як цілісність, відкритість, сумісність, надійність, альтернативність тощо.

У межах дослідження шляхів формування економічної компетентності майбутніх вчителів технологій у подальших роботах необхідно ретельно проаналізувати реалізацію діяльнісного, синергетичного, прагматичного, компетентнісного та інших методологічних підходів.

Перспективи дослідження полягають у подальшій розробці науково-методичного забезпечення проблеми формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, а також інтеграції результатів дослідження в підготовку майбутніх фахівців для забезпечення наступності та безперервності освітніх ланок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Безбородих С. М. Особистісно-діяльнісний підхід у розвитку конкурентоспроможного педагога. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород : Говерла, 2013. Вип. 28. С. 19–21.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: теорія і практика : монографія. Ізмаїл: Сміл, 2006. 242 с.
4. Коберник О. М. Психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Олександр Миколайович Коберник. Київ. 2000. 466 с.
5. Курлянд З. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 495 с.
6. Остапчук О. Ефективні педагогічні системи: Інноваційна стратегія проектування. *Рідна школа*. 2005. № 8. С. 16–19.
7. Стрельников В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. 335 с.

8. Стрельников В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2007. 32 с.

9. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2 вид., перероб. і доп. Київ : Голов. ред. УРЕ. 1986. 800 с.

REFERENCES

1. Bezborodykh, S. M. (2013) Osobystisno-dialnisnyi pidkhd u rozvytku konkurentospromozhnoho pedahoha [Personality-activity approach in the development of a competitive teacher]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: Seriya: Pedahohika. Sotsialna robota* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University: Series: Pedagogy. Social Work]. 28. 19–21. Uzhhorod: Hoverla. [in Ukrainian]
2. Honcharenko, S. U. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid. 376 p. [in Ukrainian]
3. Kniasian, M. O. (2006) *Samostiino-doslidnytska diialnist maibutnih uchyteliv inozemnykh mov: teoriia i praktyka* [Independent research activities of future foreign language teachers: theory and practice]: monograph. Izmail: Smil. 242 p. [in Ukrainian]
4. Kobernyk, O. M. (2000) *Psykhologo-pedahohichne proiektuvannya vykhovnoho protsesu v silskii zahalnoosvitnii shkoli* [Psychological and pedagogical design of the educational process in rural general education schools]: dissertation for Doctor of Pedagogical Sciences. Kyiv. 466 p. [in Ukrainian]
5. Kurland, Z. I. (2007) *Pedahohika vishchoi shkoly* [Pedagogy of Higher Education]: textbook. Kyiv: Znannia. 495 p. [in Ukrainian]
6. Ostapchuk, O. (2005) *Efektynni pedahohichni systemy: Innovatsiina stratehiia proiektuvannya* [Effective pedagogical systems: Innovative design strategy]. *Ridna shkola* [Native School]. (8). 16–19. [in Ukrainian]
7. Strelnikov, V. Yu. (2006) *Proiektuvannya profesiino-orientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky* [Designing a professionally-oriented didactic system for the training of bachelors in economics]: monograph. Poltava: RVC PUSKU. 335 p. [in Ukrainian]
8. Strelnikov, V. Yu. (2007) *Teoretychni zasady proiektuvannya profesiino orientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky* [Theoretical foundations of designing a professionally-oriented didactic system for the training of bachelors in economics]: abstract of dissertation for Doctor of Pedagogical Sciences (specialty 13.00.04 "Theory and Methodology of Vocational Education"). Kyiv. 32 p. [in Ukrainian]
9. *Filozofskyi slovnyk* [Philosophical Dictionary] (1986). Shynkaruk V. I. (Ed.). (2nd ed., revised and expanded). Kyiv: Holov. red. URE. 800 p. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕВЕЛЬ Борис Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: економічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHEVEL Borys Oleksandrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Technological and Vocational Education Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University.

Scientific interests: economic training of future teachers of labor education and technologies.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.